

NUORTEN ELÄMÄNTYYLIN JA TERVEYS- KÄYTTÄYTYMISEN KULTTUURINEN VAIHTELU

SAKARI KARVONEN — OSSI RAHKONEN

Sosiologiassa on keskusteltu paljon siitä, määrittääkö elämäntyyli nykyään ihmisten elämää vahvemmin kuin perinteiset sosiologiset ominaisuudet, kuten sosiaaliluokka ja koulutus. Niin sanotut postmodernistit (Lyotard 1984; Featherstone 1991) esittävät, että yksilöllistyminen on jatkuvasti lisääntynyt ja johtaa elämäntyylien erotteluvoiman kasvuun. Tämän näkemyksen tunnetuin vastaväite tulee Anthony Giddensiltä (1991), joka katsoo, että postmodernin sijasta elämme ”perinteen jälkeistä moderniteettia” eli myöhäismodernia aikaa. Myöhäismodernille on Giddensin mukaan tyyppillistä yhtä aikaa elämäntyylivalintojen monimuotoistuminen ja rakenteellisen eriarvoisuuden säilyminen.

Nuoruus on sosiaalisten erojen kannalta kiinnostava elämänvaihe. Toisin kuin muissa elämänkaaren vaiheissa terveyden luokkaerot ovat vähäisiä tai jopa puuttuvat nuoruudessa kokonaan riippuen hieman käytetystä terveystittarista (West 1988; Rahkonen & Lahelma 1992). Patrick West (1997) tulkitsee tämän johtuvan koulujärjestelmän tasoittavasta vaikutuksesta, minkä seurauksena nuorilla ilmenevät terveyserot johtuisivat valtaosin elämäntyylin eroista. Mutta osin kyse voi olla myös näköharhasta; nuorten sosiaalisen aseman määrittäminen on hankalampaa kuin muiden ikäryhmien. Lisäksi terveystyttäytyminen saattaa tuottaa terveyseroja myöhemmällä iällä.

Aiemmissä tutkimuksissa on korostettu, että rakenteellisten tekijöiden merkityksen arvioimiseksi on tarkasteltava nuorten elämää eri sektoreilla (Furlong & Cartmel 1997). Esimerkiksi West ja Helen Sweeting (1996)

havaittivat, että rakennetekijät määrittävät voimakkaammin skotlantilaisten nuorten työmarkkinakokemuksia kuin heidän elämäntyyliään tai terveystyttäytymistään. Gary Pollock (1997) osoitti kuitenkin, että jopa (britti)nuorten koulutus- ja ammatturakokemuksiin mahtuu alueita, joita yksilölliset ratkaisut määrittävät.

Kysymykset valinnanvapaudesta ja mahdollisuuksista toteuttaa valintoja nousevatkin ensimmäistä kertaa esiin nuoruudessa, sillä tähän elämänvaiheeseen liittyvät siirtymät kohti aikuisuudelle tyyppillisiä perhe-, koulutus- ja työrooleja. Elämäntyylin voidaan esittää saaneen lisää painoa aikuisen riippumattomuuden merkinä juuri myöhäismodernissa maailmassa, jossa muut siirtymät ovat liukuneet yhä myöhemmäksi elämänkaaressa. Myöhäismodernille oireellinen sosiaalinen ilmiö on identiteettityö, joka korostuu nuoruudessa. Samalla sen on katsottu ilmentävän moderniteetin refleksiivisyyttä (Giddens 1991, 32–34). Elämäntyyli saattaa palvella myös identiteetin työstämisessä: esimerkiksi kehonrakennuksessa minän fyysinen muokkaus on konkreettisimmillaan.

Andy Furlong ja Fred Cartmel (1997) esittävät, että myöhäismodernia ylipäänsä ja siinä eläviä nuoria erityisesti voidaan luonnehtia epistemologisen harhan (epistemological fallacy) käsitteellä. Myöhäismodernin paradoksi on siinä, että huolimatta yhteiskunnan kollektiivisen perustan hämärtymisestä nuorten kokemukset ja mahdollisuudet määrittyvät edelleen voimakkaasti luokka- ja sukupuoli-perustaisesti (Furlong & Cartmel 1997, 109).

Vaikka siis nuorille on tarjolla selvästi entistä laajempi kirjo valintoja ja tilaisuuksia ja vaikka perinteen merkitys sosiaalisesti normatiivisena voimana on merkittävästi kadonnut, sosiaalinen tausta ja muut vastaavat rakenteelliset tekijät (kuten sukupuoli tai etnisyys) vaikuttavat edelleen valinnan mahdollisuuksiin. Nuorten mahdollisuushorisontti on esimerkiksi elämäntyylikysymyksissä mitä ilmeisimmin laajentunut, mutta rakenteelliset tekijät voivat silti muokata jopa tuon horisontin leveyttä.

Aiemmat sosiaaliluokkaa, elämäntyyliä ja terveyskäyttäytymistä tarkastelevat tutkimukset ovat valtaosin kuvanneet yhtä yhteiskuntaa. Silti vain huolellisesti toteutettujen vertailujen avulla voidaan kulttuuriset erityispiirteet erottaa yleisemmistä lainalaisuuksista, jotka pätevät maasta toiseen (Bice & Kalimo 1971; Allardt 1980; Hui & Triandis 1985).

Epistemologinen harha saattaisi esimerkiksi päteä vain sellaisissa maissa, joissa luokka ylipäänsä rakenteistaa ihmisten elämää voimakkaasti, kuten esimerkiksi Isossa-Britanniassa. Sen sijaan maissa, joita luonnehtii suhteellinen tasa-arvo, postmoderni teoria elämäntyylin merkityksen korostumisesta voisi olla kuvaavampi. Esimerkiksi luokan merkityksen nuoren elämään voidaan siis olettaa olevan yhteydessä kunkin yhteiskunnan rakenteellisten erojen syvyyteen.

Tämä tutkimus on osa vertailuhanketta, jossa 15-vuotiaiden nuorten hyvinvointia, terveyttä, terveyskäyttäytymistä ja elämäntyyliä verrataan samanlaisin koulukyselyin kahdessa kaupungissa. Tutkimuksessa verrataan kahta erityyppistä hyvinvointiyhteiskuntaa: Suomea ja Britanniaa, joita edustavat Helsinki ja Glasgow. Näistä Suomi luokituu G. Esping-Andersenin (1990) tyyppitelyä seuraten pohjoismaisiin sosiaalidemokratioihin eli institutionaalisiin hyvinvointivaltioihin. Sitä vastoin Britannia edustaa ”liberaaleja” (Esping-Anderssen 1990) tai residuaalisia hyvinvointivaltioita (Titmuss 1958).

”Pohjoismainen malli” (Erikson & al. 1987) perustuu miesten ja naisten suureen työmarkkinaosallistuvuuteen, ja mallia on kuvattukin ”naisystävälliseksi” (Hernes

1988). Suomalaisen sosiaalipolitiikan tavoitteenahan on ollut tukea naisten pyrkimyksiä yhdistää äitiys ja palkkatyö. Suomalaisen työmarkkinoiden erityispiirre onkin naisten hyvin korkea kokoaikatyöllisyys, joka on vastaavalla tasolla kuin miehillä (Lahelma & Arber 1994).

Brittiläistä yhteiskuntaa puolestaan määrittävät verraten voimakkaasti sosiaaliluokka, etninen tausta ja sukupuoliroolit sekä, etenkin Skotlannissa, alueellinen eriarvoisuus (Townsend & al. 1988; Pacione 1995). Näitä eroja on tietenkin myös Suomessa, mutta tässä yhteydessä ei ole mahdollisuutta analysoida kattavasti maiden välisiä eroja kokonaisuudessaan.

Myös koulutusjärjestelmät eroavat. Suomalainen järjestelmä pohjautuu yhdeksänvuotiseen pakolliseen ja kattavaan oppivelvollisuuteen ja sen alkuperäinen tavoite oli olla kaikille samanlainen. 1980-luvulta eteenpäin yhdenmukainen malli on kuitenkin muuntunut ja koulut ovat alkaneet erikoistua yhä enemmän. Yksityisiä kouluja on jonkin verran enemmän kuin aiemmin. (Kivinen 1997.) Skotlannin koulujärjestelmässä on paljon samoja piirteitä. Oleellinen ero on kuitenkin siinä, että Glasgow’ssa koulut ovat voimakkaammin alueellisesti ja uskonnon perusteella segregoituneet kuin Helsingissä (Keskinen 1999).

Suomen 1990-luvun alun vaikea työllisyystilanne koetteli erityisesti nuoria. Vaikka työtä tuli tarjolle lisää vuosikymmenen puolivälin jälleen, nuorisotyöttömyys on pysynyt korkeana sittemmin. Erityisen huonot työllisyysnäkökulmat ovat kouluttamattomilla nuorilla, jotka ovat suorittaneet vain pakollisen oppivelvollisuuden. Tällaisia nuoria on Helsingissäkin viisi prosenttia 16-vuotiaista (Rimpelä 1999). Skotlannin kehitys on ollut samansuuntaista. Valtaosalla nuorista koulutus on pidentynyt. Koulutuksessa oleminen on kuitenkin vahvasti luokkasidonnaista siten, että koulun lyhyeen lopettaneet tulevat valtaosin alemmista sosiaaliryhmistä (Furlong & Cartmel 1997, 20–21).

Glasgow’ta ja Helsinkiä yhdistävät muutkin tekijät kuin koulu- ja ammattiuraan liittyvien mahdollisuuksien kehitys. Molemmat kaupungit ovat suurin piirtein samankoko-

sia (0,7 ja 0,5 miljoonaa asukasta). Yliopistokaupunkeina molemmat ovat keskusalueita, olkoonkin, että Helsinki on maansa pääkaupunki, kun taas Glasgow on Skotlannin kakkoskaupunki Edinburghin jälkeen. Myös tutkimusasetelmassa on pyritty korostamaan yhteisiä piirteitä: molemmista kaupungeista on valittu nuoret, joiden oppivelvollisuus on päättyvässä.

Tässä tutkimuksessa vertaillaan elämäntyylin ja terveystyötytymisen luokkaeroja kahdessa kaupungissa. Tavoitteena on

1. selvittää, ovatko elämäntyyliuuttuvuudet (vapaa-ajan viettotavoilla mitattuna) Helsingissä ja Glasgow'ssa samanlaisia huolimatta kaupunkien välisistä kulttuurisista ja rakenteellisista eroista,

2. tunnistaa terveystyötytymisen ja elämäntyylin kulttuuriset erityispiirteet vertaamalla niiden keskinäisiä suhteita kahdessa kaupungissa, ja

3. eritellä sosiaaliluokan ja elämäntyylin välistä yhteyttä tytöillä ja pojilla vertaamalla toisaalta vanhempien sosiaalisen aseman ja vapaa-ajanvieton ja toisaalta vanhempien sosiaalisen aseman ja terveystyötytymisen välistä yhteyttä näissä kahdessa kaupungissa. Johtuen edellä viitatuista rakenteellis-historiallisista syistä oletamme sosiaalisen taustan ja sukupuolen määrittävän terveystyötytymistä voimakkaammin Glasgow'ssa kuin Helsingissä.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimuksen alkuperäisaineisto tulee Helsingissä 15-vuotiailta kerätystä koulukyselystä. Otos kattoi kolme neljäsosaa Helsingin yläasteiden (35 koulua) yhdeksänsistä luokista. Koulut valikoitiin yläasteluettelosta satunnaisesti siten, että aakkosjärjestyksessä joka neljäs koulu jätettiin pois. Lisäksi otoksesta rajattiin pois pienet erityiskoulut (9. luokan oppilasmäärä alle 50) ja ruotsinkieliset koulut, koska käytössä oli vain suomenkielinen lomake. Kolme otokseen valituista kouluista kieltäytyi, mutta muissa kouluissa kysely tehtiin Kouluterveyskyselyn yhteydessä huhtikuun kahdella viimeisellä viikolla vuonna 1998 (vastanneiden lukumäärä oli 2 373 ja osuus 75 %).

Valikoitumista arvioitiin vertaamalla kyselyimme vastanneita niihin suomen- ja ruotsinkielisiin, jotka vastasivat Kouluterveyskyselyyn, mutta eivät tähän kyselyyn. Myös Kouluterveyskyselyssä kysyttiin terveystyötytymisestä. Kyselyimme vastanneissa oli tupakoivia hieman suurempi osuus (ero 2,1 %-yksikköä), alkoholia käyttäviä hieman vähemmän (2,4 %-yksikköä) ja huumeita kokeilleita lähes yhtä pieni osuus (1 %-yksikkö) kuin vastaamattomissa (julkaisemattomia tietoja). Erot olivat siis vähäisiä. Ei myöskään ole todennäköistä, että koulun mukainen valikoituminen vaikuttaisi elämäntyylin ja terveystyötytymisen välisiin yhteyksiin.

Vertailuaineistona käytetään Glasgow'ssa vuonna 1987 West-of-Scotland 2007 -tutkimuksessa vastaavalla tavalla kerättyä aineistoa (n = 1 009), jota West ja Sweeting (1996) ovat analysoineet aiemmin. Tässä tutkimuksessa Westin ja Sweetingin analyysit pyritään toistamaan mahdollisimman samanlaisina.

Vertailututkimuksen edellytys onkin, että käytössä olevat aineistot ovat mahdollisimman samanlaisia. Tässä tutkimuksessa vertailu perustuu siihen, että analyysit on tehty samalla tavalla ja mittarit on pyritty muodostamaan niin vertailukelpoisiksi kuin mahdollista. Molemmat aineistot on lisäksi kerätty samassa elämänvaiheessa olevilta, samanikäisiltä nuorilta: sekä suomalaiset että skottinuoret ovat päättävässä oppivelvollisuuttaan. Niinpä tässä voidaan eritellä nuorten olosuhteita, kokemuksia ja elämäntyyliä juuri ennen kuin he siirtyvät työ- tai koulutusmarkkinoille ja muihin aikuisrooleihin. Tässä raportissa tutkimusten aineistot ovat eri vuosilta, Glasgow'n aineisto on jo vuodelta 1987, Helsingin aineisto on 11 vuotta tuoreempi, vuodelta 1998. Tarkastelemekin tässä artikkelissa pääasiassa Helsinkiä koskevia tuloksia ja vertaamme niitä Glasgow'n aineistosta aiemmin raportoituhiin tuloksiin (West & Sweeting 1996). Samalla testaamme aineistojen, kysymyksenasettelujen ja mittarien vertailtavuutta ylipäänsä. Tutkimuksen jatkovaiheessa asetelma tullaan toistamaan vuonna 1999 Glasgow'ssa kerätyllä aineistolla.

Taulukko 1. Vapaa-ajan vietto-osioiden varimax-rotatoidut faktorilataukset (n = 1 716), pääakseli-faktorointi

Vapaa-ajan vietto	1	2	3	4	Kommunaliteetti
Tapaan kavereitani	0,62¹	0,02	-0,05	0,07	0,40
Oleilen kadulla	0,49	0,22	0,06	-0,05	0,30
Kiertelen kaupoissa	0,46	0,19	-0,01	0,27	0,35
Menen ulos vain ylipäänsä	0,40	-0,00	0,13	0,03	0,18
Käyn leffassa	0,17	0,64	0,16	0,09	0,48
Käyn katsomassa urheilukilpailuja	0,24	0,49	0,03	-0,07	0,31
Pelaan tietokonepelejä, e-mailaan, surffailen netissä tai irkkaan	-0,11	0,28	-0,04	0,11	0,11
Soitan jotain soitinta, maalaan tai piirrän, harrastelen	-0,01	-0,00	0,61	0,12	0,39
Käyn konserteissa tai keikoilla	0,34	0,32	0,49	0,00	0,46
Kuuntelen kasetteja tai levyjä	0,40	-0,11	0,17	0,35	0,32
Luen sarjiksia, aikakauslehtiä tai kirjoja	0,05	0,09	0,08	0,47	0,24
Ominaisarvo	2,59	1,34	1,20	1,07	
(Selitysosuus, %, varianssista)	(23,5)	(12,2)	(10,9)	(9,8)	(56,4)

¹ Yli 0,3:n lataukset lihavoitu.

Mittarit

Molemmissa kyselyissä oli sosiaalista taustaa, vapaa-ajan viettotapoja ja terveystyötävyyttä koskevia kysymyksiä. Glasgow'n lomakkeessa oli vapaa-ajan viettotapojen yleisyyttä koskeva 20 osion kysymys. Helsingin vastaava lista käsitti 15 osiota, mutta näistä jätettiin neljä pois analyyseistä, koska ne puuttuivat skottiaineistosta. Mukana olevien osioiden oletettiin mittaavan vapaa-ajan vieton kahta pääulottuvuutta: passiivisuus-aktiivisuus-ulottuvuus (esimerkiksi musiikin kuuntelu vs. jonkin soittimen soittaminen itse) ja sisätila-ulkotila-ulottuvuus (lukeminen vs. kavereiden tapaaminen kadulla) (ks. taulukko 1).

Tutkitut terveystottumukset koskivat tupakointia, alkoholin käyttöä, huumaavien aineiden käyttöä ja liikunnan harrastusta. Tupakoiviksi luettiin kaikki ne, jotka ilmoittivat polttavansa päivittäin vähintään yhden savukkeen (Glasgow'ssa 13 %, Helsingissä 23 % nuorista). Alkoholin käyttäjiksi määriteltiin Glasgow'ssa ajoittain tai säännöllisesti alkoholia käyttävät (26 %). Helsingissä kysyttiin sen sijaan käytön useutta. Alkoholin käytön katkaisukohdaksi valittiin vähintään kaksi kertaa kuussa tapahtuva käyttö (39 %). Huumaavien aineiden käyttöä elä-

män aikana kysyttiin molemmissa kaupungeissa (Glasgow: 10 %, Helsinki: 26 %). Liikunnan harrastajiksi määriteltiin kaikki ne, jotka urheilivat vähintään 20 minuuttia päivässä (Helsingissä 30 minuuttia) ja siten, että liikunta yleensä aiheutti hengästystä tai hikoilua (Glasgow: 65 %, Helsinki: 65 %).

Liikuntaa lukuun ottamatta kaikki tottumukset olivat näiden mittarien mukaan yleisempiä Helsingissä kuin Glasgow'ssa. Koska kysymykset eivät kuitenkaan olleet täysin samanlaisia ja koska kyselyt tehtiin eri aikaan, yleisyyksien suora vertailu ei ole perusteltua. Tässä tarkoituksena onkin analysoida muuttujaryhmien välisiä yhteyksiä, mihin tarkoitukseen mittareiden oletetaan soveltuvan paremmin.

Perheen sosiaalista taustaa mitattiin eri tavoin eri maissa. Glasgow'ssa mittarina oli perheen päämiehen ammattiasema (isän nykyinen tai, hänen ollessaan työtön, aiempi ammatti; jollei isää ollut, käytettiin äidin ammattiasemaa). Ammattiasema luokiteltiin kolmeen ryhmään: toimihenkilöihin (41 %), ammattitaitoisiin työntekijöihin (37 %) ja ammattitaidottomiin (unskilled ja semi-skilled) työntekijöihin (22 %). Helsingissä sosiaalista asemaa mitattiin isän koulutustasolla (tai isän puuttuessa äidin) ja se luokiteltiin niin ikään kolmeen ryhmään: yli-

opisto-, korkeakoulu- tai ylioppilastutkinto (60 %), peruskoulu ja ammatillisia opintoja (22 %) ja pelkkä perus- tai kansakoulu (18 %). Ylemmistä sosiaaliryhmistä tulevien nuorten osuus oli Helsingissä suurempi kuin Glasgow'ssa, mikä todennäköisesti kuvastaa sitä, että Suomessa koulutetut ihmiset haakeutuvat pääkaupunkiseudulle.

Menetelmät

Vapaa-ajan viettoa analysoitiin konfirmatorisen faktorianalyysin avulla sen selvittämiseksi, ovatko vapaa-ajan vieton ulottuvuudet Helsingissä samanlaisia kuin Glasgow'n nuorilla. Vapaa-ajan ulottuvuuksien yhteyttä sosiaaliluokkaan tarkasteltiin ristiintaulukoinnilla. Lopuksi terveyskäyttäytymistä määrittäviä tekijöitä analysoitiin logistisen regressioanalyysin avulla, jossa selittävinä tekijöinä olivat sosiaalinen asema, sukupuoli ja eri malleissa kukin vapaa-ajan vieton ulottuvuus.

NUORTEN VAPAA-AJAN TYYLIT

Vapaa-ajan tyylien ulottuvuuksia tarkasteltiin ensin varimax-rotatoidulla faktorianalyysillä (taulukko 1). Käytettäessä katkaisupisteenä Kaiserin kriteeriä 0,3 tilastollisesti merkitseväenä latauksena löytyi neljä ulottuvuutta. Faktorimalli on tyydyttävä, koska se kattoi 56,4 prosenttia kokonaisvaihtelusta.

Ensimmäinen ulottuvuus käsitti neljä osiota, jotka liittyivät pääasiassa kavereiden kanssa kadulla oleskeluun. Nämä osiot olivat "tapaan kavereitani", "oleilen kadulla ('steissillä)", "kiertelen kaupoissa" ja "menen ulos vain ylipäänsä". Myös muuttuja "käyn konserteissa tai keikoilla" näyttää liittyvän katusuuntautuneeseen vapaa-ajan tyyliin, sillä se sai latauksen tällä ulottuvuudella niin Helsingissä kuin Glasgow'ssa. Helsingissä lisäksi osio "kuuntelen kasetteja tai levyjä" latautui tälle ulottuvuudelle.

Toista ulottuvuutta hallitsivat kaksi osiota, "käyn leffassa" ja "käyn katsomassa urheilukilpailuja". Myös kolmas osio, "pelaan tietokonepelejä, e-mailaan, surffailen netissä tai irkkaan" latautui tällä faktorilla, mutta se sai selvästi pienemmän latauksen. Vi-

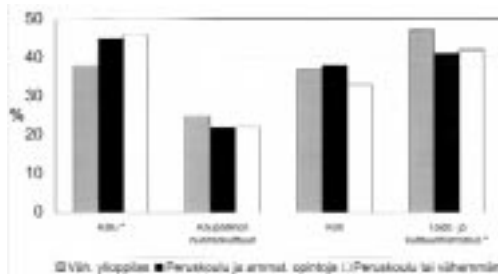
meisen osion kommunaliteetti oli niin huono, että se poistettiin jatko-analyyseista. Tämä ulottuvuus yhdistää kaksi vapaa-ajan tyyliä, kaupallisen nuorisokulttuurin (jota edustaa elokuvissa käynti) sekä urheiluun ja peleihin suuntautuneen vapaa-ajan.

Kaksi osiota sisältyi myös *kolmanteen ulottuvuuteen*. Näitä osioita luonnehti aktiivinen osallistuminen "kulttuuriharrastuksiin" ("soitan jotain soitinta, maalaan tai piirrän, harrastelen" ja "käyn konserteissa tai keikoilla"). Myös *neljanteen ulottuvuuteen* sisältyi kaksi osiota. Nämä kuvasivat vastaavasti passiivisia kotiharrastuksia: "kuuntelen kasetteja tai levyjä" ja "luen sarjiksia, aikakauslehtiä tai kirjoja". Musiikin kuuntelu tosin latautui katu-ulottuvuudella hieman korkeammalle, mutta sisällöllisistä syistä se jätettiin neljanteen ulottuvuuteen.

Vaikka osioiden lukumäärä ja joissain tapauksissa myös sanamuoto poikkesivat toisistaan Glasgow'n ja Helsingin tutkimuksissa, niin kolme alkuperäisestä viidestä vapaa-ajan viettouloottuvuudesta (katusuuntautunut, taide- ja harrastussuuntautunut sekä kotisuuntautunut tyyli) oli käytännöllisesti katsoen identtistä näissä tutkimuksissa. Helsingin neljäs ulottuvuus käsitti kaksi vapaa-ajantyyliä, jotka havaittiin myös Glasgow'ssa: Helsingissä elokuvissa kävijät seurasivat ahkerasti myös urheilua ja pelejä. Tämä viittaa siihen, että tyyliissä on kaupallisen nuorisokulttuurin tyylistä sävyä. Toisessa samaan helsinkiläiseen aineistoon perustuvassa tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin useampia osioita, havaittiin kaupallisen nuorisokulttuurin olevan selvemmin tyttöjen kuin poikia vapaa-ajan tyyli (Karvonen & Rahkonen 2000).

Kun nuorten vapaa-ajan tyyli oli hahmoteltu, seuraavaksi tutkittiin sosiaalisen aseman ja vapaa-ajan tyylien välistä suhdetta. Vapaa-ajan tyyleistä muodostettiin summuuttuja ja muuttujat ryhmiteltiin kolmeen osaan kunkin suuntautumisen voimakkuuden mukaan: "korkea", "keskimääräinen" tai "matala" suuntautuminen kuhunkin tyyliin. Toinen vaihtoehto olisi ollut käyttää faktoripisteitä, mutta koska muuttujien alkuperäinen jakauma oli varsin vino, niiden käytöstä luovuttiin.

Kuvio 1. Vapaa-ajan tyyli (% korkea) vanhempien koulutuksen mukaan

Vapaa-ajan tyyli (* < 0,05)

Neljästä vapaa-ajan tyylistä kaksi oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä sosiaaliseen asemaan (kuvio 1). Katusuuntautunut vapaa-ajan tyyli oli vähiten tyypillistä niille, jotka tulivat korkeimpaan koulutusryhmään kuuluvasta perheestä. Sitä vastoin taiteisiin ja harrastuksiin suuntautuneet tulivat useimmiten parhaiten koulutettujen ryhmästä. Kaupallinen nuorisokulttuuri/urheilu-suuntautunut tyyli ja kotisuuntautunut vapaa-ajan tyyli eivät sen sijaan liittyneet sosiaaliseen asemaan. Myös Glasgow'ssa samat kaksi vapaa-ajan tyyliä olivat yhteydessä sosiaaliseen asemaan.

TERVEYSKÄYTTÄYTYMINEN JA VAPAA-AJAN TYYLIT

Logistisella regressioanalyysillä tutkittiin seuraavaksi niitä tekijöitä, jotka olivat yhteydessä terveyteen liittyvään käyttäytymiseen (tupakointiin, alkoholin käyttöön, huumeiden käyttöön ja liikuntaan). Vapaa-ajan tyylin ja terveyskäyttäytymisen suhdetta analysoitiin erikseen malleissa, joissa myös sukupuoli ja sosiaaliluokka oli vakioitu. Tässä esitetään ainoastaan mallien päävaikutukset.

Katusuuntautunut vapaa-ajan tyyli oli yhteydessä kaikkiin neljään terveyskäyttäytymisen tapaan samalla tavalla. Tupakointi, alkoholin ja huumeiden käyttö ja liikunta olivat yleisempiä niiden nuorten keskuudessa, jotka olivat voimakkaimmin omaksuneet katusuuntautuneen tyylin (taulukko 2). Toisin liikunta oli katusuuntautuneiden nuorten keskuudessa vain hieman yleisempää kuin muiden nuorten keskuudessa.

Tupakointi ja alkoholin käyttö olivat lisäksi yleistä niiden nuorten keskuudessa, joiden vanhemmat olivat vähän koulutettuja. Alkoholin käyttö ja liikunta olivat yleisempiä poikien kuin tyttöjen keskuudessa, vaikka vapaa-ajan tyyli ja sosiaalinen tausta oli vakioitu.

Mitä vahvemmin nuori oli sitoutunut *kaupalliseen nuorisokulttuuriin*, sitä todennäköisemmin hän käytti alkoholia ja harrasti liikuntaa (taulukko 3). Tämä ei ole yllättävää, koska kaupallinen nuorisokulttuuri sisälsi myös urheilun seuraamista koskevan osion. Tulos kertoo lisäksi siitä, että liikunta ja alkoholin käyttö korreloivat nuorilla. Aikaisemmat tutkimukset ovat myös osoittaneet, että liikunta ja alkoholin käyttö liittyvät nuorilla toisiinsa (Ahlström & al. 1987).

Pojat käyttivät alkoholia ja harrastivat liikuntaa tyttöjä useammin. Tupakointi ja huumeiden käyttö eivät olleet yhteydessä kaupalliseen nuorisokulttuuriin. Ne olivat yleisiä niiden keskuudessa, joiden sosiaalinen tausta oli alhainen.

Kotisuuntautunut vapaa-ajan tyyli oli sosiaalista taustaa heikommin yhteydessä tupakointiin ja huumeiden käyttöön (taulukko 4). Mutta vaikka sosiaalinen tausta oli vakioitu, nämä käyttäytymismuodot kuten myös alkoholin käyttö olivat yleisempiä voimakkaasti kotisuuntautuneiden nuorten keskuudessa. Liikunta sitä vastoin ei ollut yhteydessä sen enempää kotisuuntautuneeseen vapaa-ajan viettoon kuin sosiaaliseen taustaan. Alkoholin käyttö ja liikunta olivat tämän mallin mukaan yleisempiä poikien kuin tyttöjen keskuudessa.

Taide- ja harrastussuuntautuneisuuden ja terveyteen liittyvän käyttäytymisen yhteys oli mutkikkaampi kuin muiden vapaa-ajan tyylien suhde terveyskäyttäytymiseen (taulukko 5). Sekä alkoholin että huumeiden käyttö oli vähiten yleistä niiden keskuudessa, jotka olivat vähiten taide- ja kulttuurisuuntautuneita. Mutta tämä yhteys piti paikkansa vain poikien keskuudessa, sillä taide- ja harrastussuuntautuneisuuden ja sukupuolen välinen interaktio oli tilastollisesti merkitsevä. Bändissä soittaminen lienee yksi poikien yleisimmistä "taideharrastuksista". Kun myös konserteissa ja keikoilla käyminen oli mukana tässä vapaa-ajan tyyliissä,

Taulukko 2. Terveystottumusten vedonlyöntisuhteiden suhteet (odds ratio) katusuuntautuneen vapaa-ajan tyylin, sosiaaliluokan ja sukupuolen mukaan 15-vuotiailla helsinkiläisillä

	Tupakointi	Alkoholin käyttö	Huumeiden käyttö	Liikunta
Katusuuntautunut vapaa-aika				
matala	1,00	1,00	1,00	1,00
keskimääräinen	1,81*** ¹	2,40***	1,69**	1,19
korkea	3,79***	3,20***	3,32***	1,36**
Vanhemman koulutustaso				
vähintään ylioppilas	1,00	1,00	1,00	1,00
peruskoulu ja ammatillisia opintoja	1,28	1,01	1,24	0,92
peruskoulu tai vähemmän	1,61**	1,17	1,86***	0,85
Sukupuoli				
tyttö	1,00	1,00	1,00	1,00
poika	0,90	1,70***	0,83	2,06***
Mallin sopivuus ²	0,96	0,93	0,72	0,34
N	1 812	1 812	1 824	1 794

¹ * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,0001

² Hosmerin ja Lemenshaw'n yhteensopivuustesti

Taulukko 3. Terveystottumusten vedonlyöntisuhteiden suhteet (odds ratio) kaupalliseen nuorisokulttuuriin suuntautuneen vapaa-ajan tyylin, sosiaaliluokan ja sukupuolen mukaan 15-vuotiailla helsinkiläisillä

	Tupakointi	Alkoholin käyttö	Huumeiden käyttö	Liikunta
Kaupallinen nuorisokulttuuri				
matala	1,00	1,00	1,00	1,00
keskimääräinen	0,91	1,34* ¹	0,97	3,32***
korkea	0,82	1,72***	1,07	4,49***
Vanhemman koulutustaso				
vähintään ylioppilas	1,00	1,00	1,00	1,00
peruskoulu ja ammatillisia opintoja	1,42**	1,09	1,31	0,89
peruskoulu tai vähemmän	1,70***	1,27	1,90***	0,85
Sukupuoli				
tyttö	1,00	1,00	1,00	1,00
poika	0,89	1,48***	0,83	1,66***
Mallin sopivuus ²	0,98	0,81	0,97	0,71
N	1 956	1 949	1 969	1 932

¹ * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,0001

² Hosmerin ja Lemenshaw'n yhteensopivuustesti

niin ehkä festivaali-elämäntyyliin liittyy tämän tyylin pojilla myös alkoholin ja huumeiden käyttö.

Huumeiden käyttö oli kuitenkin vielä voimakkaammin yhteydessä nuoren sosiaaliseen taustaan kuin vapaa-ajan tyyliin. Tupakointi oli yhteydessä vain sosiaaliseen ase-

maan, muttei taide- ja harrastussuuntautuneeseen vapaa-ajan tyyliin. Huumeiden käyttö ja tupakointi olivat tyypillisimpiä niiden nuorten keskuudessa, joiden sosiaalinen tausta oli alhainen. Liikuntaa ennusti tilastollisesti merkitsevästi vain sukupuoli: pojat liikkuivat todennäköisemmin kuin tytöt.

Taulukko 4. Terveystottumusten vedonlyöntisuhteiden suhteet (odds ratio) kotisuuntautuneen vapaa-ajan tyyliin, sosiaaliluokan ja sukupuolen mukaan 15-vuotiailla helsinkiläisillä

	Tupakointi	Alkoholin käyttö	Huumeiden käyttö	Liikunta
<i>Kotisuuntautunut vapaa-aika</i>				
matala	1,00	1,00	1,00	1,00
keskimääräinen	1,14	1,16	1,38* ¹	1,19
korkea	1,54**	1,31*	1,29*	1,10
<i>Vanhemman koulutustaso</i>				
vähintään ylioppilas	1,00	1,00	1,00	1,00
peruskoulu ja ammatillisia opintoja	1,39*	1,09	1,37	0,94
peruskoulu tai vähemmän	1,83***	1,25	1,97***	0,84
<i>Sukupuoli</i>				
tyttö	1,00	1,00	1,00	1,00
poika	0,91	1,65***	0,85	1,97***
Mallin sopivuus ²	0,77	0,99	0,97	0,58
N	1 905	1 901	1 914	1 886

¹ * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,0001

² Hosmerin ja Lemenshaw'n yhteensopivuustesti

Taulukko 5. Terveystottumusten vedonlyöntisuhteiden suhteet (odds ratio) taide- ja harrastussuuntautuneen vapaa-ajan tyyliin, sosiaaliluokan ja sukupuolen mukaan 15-vuotiailla helsinkiläisillä

	Tupakointi	Alkoholin käyttö	Huumeiden käyttö	Liikunta
<i>Taide- ja harrastussuuntautunut</i>				
matala	1,00	1,00	1,00	1,00
keskimääräinen	1,00	1,30	1,34	1,30
korkea	1,05	1,25* ¹	1,65***	1,11
<i>Vanhemman koulutustaso</i>				
vähintään ylioppilas	1,00	1,00	1,00	1,00
peruskoulu ja ammatillisia opintoja	1,39*	1,13	1,32*	1,00
peruskoulu tai vähemmän	1,69***	1,23	1,83***	0,88
<i>Sukupuoli</i>				
tyttö	1,00	1,00	1,00	1,00
poika	0,89	1,60***	0,88	1,96***
Mallin sopivuus ²	0,47	0,08	0,05	0,81
N	1 912	1 908	1 925	1 896

¹ * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,0001

² Hosmerin ja Lemenshaw'n yhteensopivuustesti

YHTEENVETO MALLEISTA

Vaikka Glasgow'n ja Helsingin tutkimukset olivat osin erilaisia ja eriaikaisia, niin niiden tulokset ovat hyvinkin samanlaisia. Useimmissa tapauksissa terveyteen liittyvän käytäytymisen selittäjät olivat samat molempien kaupunkien nuorten keskuudessa (taulukko 6). Neljä mallia oli täysin identtisiä ja 14

mallissa vahvin selittäjä oli sama Glasgow'ssa ja Helsingissä.

Alkoholin käyttöä kuvaavat kaksi mallia olivat selvimminkin erilaiset. Glasgow'ssa alkoholin käyttö ei ollut yhteydessä koti-suuntautuneeseen eikä urheilu- ja pelisuuntautuneeseen tyyliin. Sitä vastoin Helsingissä nämä molemmat vapaa-ajan tyylit ennustivat alkoholin käyttöä, kun Glasgow'n nuorilla

Taulukko 6. Yhteenveto terveystottumuksia määrittävistä tekijöistä Helsingissä ja Glasgow'ssa vapaa-ajan tyylin mukaan

Helsinki	Glasgow
<p>Katusuuntautunut tupakointi = katu + sos. tausta alkoholi = katu + sukupuoli huumeet = katu + sos. tausta liikunta = sukupuoli + katu</p> <p>Kaupallinen nuorisokulttuuri tupakointi = sos. tausta alkoholi = kaup. nsokultt. + sukupuoli huumeet = sos. tausta liikunta = kaup. nsokultt. + sukupuoli</p> <p>Kotisuuntautunut tupakointi = sos. tausta + koti alkoholi = sukupuoli + koti huumeet = sos. tausta + koti liikunta = sukupuoli</p> <p>Taide ja harrastukset tupakointi = sos. tausta alkoholi = sukupuoli + taide huumeet = sos. tausta + taide liikunta = sukupuoli</p>	<p>Katusuuntautunut tupakointi = katu + sos. tausta alkoholi = katu + sukupuoli + sos. tausta huumeet = katu + sos. tausta + sukupuoli liikunta = sukupuoli</p> <p>Urheilu ja pelit tupakointi = sos. tausta alkoholi = sukupuoli + sos. tausta huumeet = sos. tausta + sukupuoli liikunta = urheilu ja pelit + sukupuoli</p> <p>Kaupallinen nuorisokulttuuri tupakointi = sos. tausta alkoholi = kaup. nsokultt. + sukupuoli + sos. tausta huumeet = sos. tausta + sukupuoli liikunta = sukupuoli + kaup. nsokultt.</p> <p>Kotisuuntautunut tupakointi = sos. tausta alkoholi = sukupuoli + sos. tausta huumeet = sos. tausta + sukupuoli liikunta = sukupuoli</p> <p>Taide ja harrastukset tupakointi = sos. tausta alkoholi = sukupuoli + taide + sos. tausta huumeet = sos. tausta + sukupuoli liikunta = sukupuoli + taide</p>

vain sukupuoli ja sosiaalinen asema selittivät alkoholin käyttöä. Helsingissä alkoholi ei siis kiinnity mihinkään erityiseen vapaa-ajan tyyliin vaan läpäisee nuorten kaikki vapaa-ajan tyyliin.

Alkoholilla tuntuu olevan vahvempi paikka suomalaisessa tai ainakin helsinkiläisessä kuin skotlantilaisessa nuorisokulttuurissa. Kansainvälisessä vertailussa suomalaisten nuorten on havaittu juovan muita länsieurooppalaisia nuoria rajummin, vaikka suomalaisten nuorten alkoholin kulutus on vähäisempää kuin muiden nuorten kulutuksen keskiarvo (Kannas & Kontula 1993). Kyse saattaa siis olla humalahakuisen juomataivan itsestään selvästä paikasta suomalaisessa (nuoriso)kulttuurissa.

Helsingissä terveyteen liittyvä käyttäytyminen oli heikommin yhteydessä sosiaaliseen taustaan kuin Glasgow'ssa. Nuorten vapaa-ajanviettotyyli selitti helsinkiläisten nuorten terveystottumista useammassa mallissa (8/16:sta) voimakkaammin kuin sosiaalinen tausta (6), kun taas Glasgow'ssa suhde oli toisin päin: sosiaalinen tausta oli voimakkaampi selittäjä 11 mallissa 20:stä.

Sukupuoli selitti helsinkiläisten nuorten terveystottumista vain joka kolmannessa mallissa, mutta Glasgow'ssa sukupuoli oli selittäjänä kolmessa mallissa neljästä. Periaatteessa tällainen ero voisi selittyä myös siitä, että aineistot ovat erikokoisia. Pienemmillä aineistoilla mallit ovat konservatiivisempia. Mutta helsinkiläinen aineisto oli suurempi kuin Glasgow'n vastaava aineisto, jolloin eräiden selittäjien puuttuminen mallista ei selity aineistojen koon eroista. Sukupuoli ja sosiaalinen tausta näyttävät siis olevan voimakkaampia vapaa-ajan tyylin määrittäjiä Glasgow'ssa kuin Helsingissä.

POHDINTA

Toisin kuin postmoderni teesi ennustaa, tämä tutkimus osoitti, ettei nuorten terveyteen liittyvä käyttäytyminen eikä elämäntyyli ole riippumaton poikien ja tyttöjen sosiaalisesta taustasta. Vastaavaan tulokseen päätyi Glasgow'n nuoria koskeva tutkimus, jonka aineisto on vuodelta 1987 (West & Sweeting 1996). Terveystottumien ja elämän-

tyyli edustivat kuitenkin myös vapaaehtois-
sen valinnan aluetta, joka ei kiinnity so-
siaaliseen taustaan. Kuva ei ole yksinkertai-
nen, mutta siinä näyttäisi olevan kulttuurit
ylittävä rakenne: kulttuurin tuottamiseen ja
kuluttamiseen (media, urheilu, musiikki)
suuntautuvissa elämäntyyliissä on havaitta-
vissa tasa-arvoistumista, nämä tyylit eivät
siis riipu sosiaalisesta taustasta.

Sosiaalinen tausta ilmenee puolestaan vah-
vimmin elämäntyyliissä, jotka edellyttävät
toisaalta *eniten* (taide- ja harrastussuunta-
tuneet), toisaalta *vähiten* (katusuuntautu-
neet) kulttuurisia ja aineellisia resursseja.
Taiteeseen liittyvä vapaa-aika tuottaa ja
uusintaa eroja. Vaikka muut tekijät muuttu-
vat tasa-arvoisemmiksi ja yhteneväisiksi
nuorten keskuudessa, kulttuurinen pääoma,
jota hankitaan esimerkiksi ”hyvien” harras-
tusten parissa, saattaa myöhemmissä elämän-
vaiheissa määrittää oleellisesti elämäntyyliä.
Katusuuntautunut vapaa-aika viehättää pää-
asiassa vähemmän koulutettujen perheiden
lapsia. Brittiläisten tutkimusten mukaan tä-
mä on ensi sijassa maskuliininen elämäntyyli,
joka myös uusintaa urbaanin tilan suku-
puolijakoa (Willis 1977; Hendry & al. 1993).
Kadulla vietetty vapaa-aika ei välttämättä
opeta sellaisia sosiaalisia taitoja, jotka käy-
vät kaupaksi työ- ja koulutusmarkkinoilla.

Tässä mielessä helsinkiläisiä nuoria kos-
kevat tulokset tukevat Furlongin ja Cartme-
lin (1997) väitettä epistemologisesta harhas-
ta. Vaikkei sosiaalisia jakoja enää olisikaan
havaittavissa kulttuurituotteiden, kuten me-
dian ja musiikin, kulutuksessa, niin sosiaali-
sia eroja uusinnetaan yhä niillä vapaa-ajan
alueilla, joilla opitaan työ- ja koulutusmark-
kinoilla käypiä taitoja.

Sosiaalisen aseman merkitys terveystyö-
käytymiselle on mutkikkaampi kuin taustan
yhteys elämäntyyliin. Nuorten terveystyö-
käytymisen sosiaaliset erot olivat Glasgow’ssa
vahvempia kuin Helsingissä. Tätä voi selit-
tää kahdella tavalla. Ensinnäkin Glasgow’n
koululaisia koskeva aineisto on reilut kym-
menen vuotta Helsingin aineistoa vanhempi.
Erilaiset tutkimustulokset saattavat liittyä
siihen sosiaalisen muutoksen nopeaan vauhtiin,
jota postmodernin tulkinnan mukaan
elämme. Jälkimodernissa yhteiskunnassa ra-
kenteelliset tekijät (kuten vanhempien kou-

lutukseen perustuva sosiaalinen asema) me-
nettävät merkityksensä ja korvautuvat yksi-
löllisillä ja vapaaehtoisilla valinnoilla, joita
tässä tapauksessa edustavat elämäntyyli.
Tutkimukset, joissa terveystyökäytymisen
muutoksia on tutkittu ajassa, vaikkakaan ei
suoranaisesti eri kulttuureissa, eivät kuiten-
kaan tue tällaista tulkintaa. Tutkimukset pi-
kemminkin viittaavat terveystyökäytymisen
sosiaaliluokkaerojen pysyvyyteen (Rahko-
nen & al. 1995; Sells & Blum 1996; Karvo-
nen & al. 1999).

Tuloksia voi tulkita myös merkinä kah-
den yhteiskunnan välisestä kulttuurisista ja
rakenteellisista eroista. Helsingin homogee-
ninen koulujärjestelmä saattaa yhtenäistää
nuorten elämäntyyliä ja terveystyökäytymistä
enemmän kuin Skotlannin vahvemmin
sosiaaliseen asemaan perustuva koulujärjes-
telmä. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö Helsingin
nuorten keskuudessa olisi sosiaaliseen
asemaan perustuvia eroja jatkokoulutus-
mahdollisuuksissa (ks. Kivinen & Rinne
1995), mutta verrattuna Britanniaan nämä
vaikutukset ovat Suomessa vähäisempiä.

Päinvastoin kuin Glasgow’ssa ei Helsingis-
sä ole sellaisia yksityisiä kouluja, jotka valit-
sevat oppilaansa sosiaalisen tausta mu-
kaan. Helsinki on myös Glasgow’ta vähem-
män alueellisesti segregoitunut (Pacione
1995; Keskinen 1999). Helsingissä edelleen
suuri osa peruskoululaisista tulee lähiympä-
ristöstä ja koululaisten sosiaalinen tausta on
heterogeenisempi kuin Glasgow’n kouluissa.
Kulttuuriset ja käyttäytymisvaikutteet su-
lautuvat selvästi heterogeenisempaan nuor-
ten joukkoon.

Skotlantilainen yhteiskunta kuten myös
glasgowlainen nuorisokulttuuri näyttäisivät
olevan myös vahvasti sukupuoleen perustu-
via. Sukupuoli erotteli nuorten käyttäytymistä
Glasgow’n koululaisilla helsinkiläisiä
koululaisia enemmän. Sukupuoliroolit saat-
tavat olla näkyvämpiä skotlantilaisessa kuin
suomalaisessa kulttuurissa. Postmoderni
teoria ennustaa traditioiden, myös perinteisten
sukupuoliroolien murenemistä. Ottaen
huomioon näiden kahden yhteiskunnan erot
sukupuolirooleissa ja naisten työhön osallisu-
udessa palautunevat nuorten elämäntyylin ja
terveystyökäytymisen sukupuolierot
yhteiskuntien rakenteellisiin eroihin.

Glasgow'ssa on kerätty keväällä 1999 uusi helsinkiläisaineiston kanssa täysin vertailukelpoinen koululaisaineisto, joka valmistuu analysoitavaan muotoon vuoden 2000 alussa. Tämän aineiston analyysien avulla saadaan lisävalaistusta tässä artikkelissa edelleen osin auki jääneeseen kysymykseen su-

kupuoli- ja sosiaaliryhmittäisten erojen pysyvyydestä myöhäismodernissa maailmassa. Myös kulttuuristen elämäntyylierojen tarkastelu nuorilla on mahdollista analysoida Glasgow'ta ja Helsinkiä sensitiivisemmän aineiston avulla.

KIRJALLISUUS

Ahlström, S. & Telama, R. & Laakso, L.: Suomalaisen nuorison liikuntaharrastus ja alkoholiinkäyttö. *Liikunta ja tiede* 24 (1987), 58–63

Allardt, E.: Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. *Juva: WSOY*, 1980

Bice, T. W. & Kalimo, E.: Comparisons of health-related attitudes: a cross-national, factor analytic study. *Social Science & Medicine* 5 (1971), 283–318

Erikson, R. & al.: *The Scandinavian Model. Welfare States and Welfare Research*. Armonk, NY: M. E. Sharpe, 1987

Esping-Andersen, G.: *Three Worlds of Welfare Capitalism*. Oxford: Polity Press, 1990

Featherstone, M.: *Consumer Culture and Post-modernism*. London: Sage, 1991

Furlong, A. & Cartmel, F.: *Young People and Social Change. Individualization and Risk in Late Modernity*. Guildford and King's Lynn: Open University Press, 1997

Giddens, A.: *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Padstow: Polity Press, 1991

Hendry, L. & Shucksmith, J. & Love, J. G. & Glendinning, A.: *Young People's Leisure and Lifestyles*. London: Routledge, 1993

Hernes, H. M.: The welfare state citizenship of Scandinavian women. P. 187–213. In: Jones, K. & Jonasdottir, A. G. (eds.): *The Political Interests of Gender: Developing Theory and Research with a Feminist Face*. London: Sage, 1988

Hui, C. H. & Triandis, H. C.: Measurement in cross-cultural psychology. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 16 (1985), 131–152

Kannas, L. & Kontula, O.: *Koulutus 1993*. Tilastokeskus. S. 275–283. Eripainos, 1993

Karvonen, S. & Rahkonen, O.: Young people's values and their lifestyles. *Käsikirjoitus, toimitettu arvioitavaksi teokseen Helve, H. & Wallace, C. (eds.): Young People, Marginalisation and Empowerment, 2000*

Karvonen, S. & Abel, T. & Calmonte, R. & Rimpelä, A.: *Terveyskäyttäytymisen mallit Suomen ja Sveitsin nuorilla. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 36 (1999): 3, 243–253

Keskinen, V. (toim.): *Havainnot ja vuosituhanen vaihteen Helsingistä*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 1999

Kivinen, O.: *Review of National Youth Policy*,

Finland. P. 142–150. *National Report*. Helsinki: Ministry of Education and Council of Europe, 1997

Kivinen, O. & Rinne, R.: Koulutuserojen pysyvyys. *Sociologia* 32 (1995), 90–105

Lahelma, E. & Arber, S.: Health inequalities among men and women in contrasting welfare states: Britain and three Nordic countries compared. *European Journal of Public Health* 4 (1994), 227–240

Lyotard, J.-F.: *The Postmodern Condition. A Report on Knowledge*. Manchester: Manchester University Press, 1984

Pacione, M.: The geography of multiple deprivation in the Clydeside conurbation. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 86 (1995), 407–425

Pollock, G.: Individualization and the transition from youth to adulthood. *Young* 5 (1997), 55–68

Rahkonen, O. & Lahelma, E.: Gender, social class and illness among young people. *Social Science & Medicine* 34 (1992), 649–656

Rahkonen, O. & Berg, M.-A. & Puska, P.: Relationship between educational status, gender and smoking in Finland, 1978–1992. *Health Promotion International* 10 (1995), 115–120

Rimpelä, A.: *Nuorten terveystapatutkimus. Julkaisemattomia tietoja 1999*

Sells, C. W. & Blum, R. W.: Morbidity and mortality among US adolescents: An overview of data and trends. *American Journal of Public Health* 86 (1996): 4, 513–519

Titmuss, R.: *Essays on the Welfare State*. London: Allen and Unwin, 1958

Townsend, P. & Phillimore, P. & Beattie, A.: *Health and Deprivation. Inequality and the North*. Kent: Croom Helm, 1988

West, P.: Inequalities? Social class differentials in health in British youth. *Social Science & Medicine* 27 (1988), 291–296

West, P.: Health inequalities in the early years: is there an equalisation in youth? *Social Science & Medicine* 44 (1997), 833–858

West, P. & Sweeting, H.: *Young people's lifestyles, origin and consequences for health, health behaviours and transitions to adulthood*. Paper presented for the ESHMS 6th Biennial Conference, 29–31 August, 1996, Budapest, Hungary

Willis, P.: *Learning to labour*. Farnborough: Saxon House, 1977.